

بررسی اوقات فراغت و استفاده از فریضه های دینی در بین دانش آموزان مقطع ابتدایی

الیه رز لانسری

کارشناسی رشته الهیات و معارف اسلامی - فقه و مبانی حقوق اسلامی

کدملی: ۳۲۵۱۱۵۶۳۱۴۹

چکیده

فراغت عبارت است مجموعه ای از اشتغالاتی که فرد به میل خود برای استراحت یا تفریح و یا به منظور توسعه آگاهیها و یا فراگیری غیرانتفاعی و مشارکت اجتماعی بدان می پردازد.

بدین ترتیب فراغت در وهله اول نوعی رهایی از کار و سایر وظایف است که این وظایف شامل وظایف اساسی بوده که از مذهب، جامعه و خانواده نشأت می گیرد از این رو فراغت را می توان مانند شمشیر دولبه ای دانست که ممکن است به دو نتیجه کاملا متفاوت منتهی شود یا شخصیت فرد را در مسیر کمال، شکوفا کرده و آن را بارور می سازد و یا برعکس موجب فشار و تخریب فرد و جامعه می شود. یونانیان معتقدند هدف از کار و اشتغال روزانه کسب اوقات فراغت و تفریح است که بدون آن فرهنگی وجود ندارد و یا در فرهنگ سایر کشورها بعضی آن را آزادی از کار و بعضی آن را کنترل اجتماعی تلقی می کنند چرا که بی فیتز معتقد است که فراغت برای همه افراد وجود دارد لیکن آنچه مهم است چگونگی استفاده از آن است بسیاری از فعالیتها در اوقات فراغت از کار می تواند سودمند، سازنده، سالم و توانبخش باشند

کلید واژگان: اوقات فراغت ، فریضه ، دینی ، دانش آموز

مقدمه

پدیده نوجوانی و جوانی و افزایش تعداد جمعیت در این دوره است پس باید راهی برای گذران اوقات فراغت بیابیم چرا که عدم وجود این وضعیت مسائل اجتماعی به بار خواهد آورد. پس باید به مردم در نحوه گذران اوقات فراغت نوجوانان و جوانان نشان آگاهی و اطلاعات داده شود تا فرزندان آنان و آینده سازان مملکتمان با مشکل مواجه نشوند.

اوقات فراغت را می توان مهمترین و دلپذیرترین اوقات آحاد بشر دانست. این اوقات مستعد است که برای مومنان لحظه های نیایش با معبود، برای عالمان دقایق تعمق و تفکر و برای هنرمندان زمان ساختن و ابداع باشد. در عین حال برای عده ای نیز این " اوقات"، به جای فراغت ملال آورترین لحظه ها است. (دبیر خانه شورای عالی جوانان، چگونگی گذران اوقات فراغت نوجوانان و جوانان، ۱۳۷۶: ۱۳)

*اهمیت و ضرورت تحقیق

وجود ضرب المثل های چون " شیطان همیشه برای دست های خالی کار بدی می یابد" و " بیکاری مادر بیماری است" ضرورت توجه به اوقات فراغت و چگونگی گذران آن را یادآور می شود. اهمیت این موضوع تا آنجا است که اندیشمندان بسیاری در مورد آن اظهار نظر کرده اند. " پی پر" می گوید: " موجودیت و اصالت فرهنگ بر مبنای فرصت ها و اوقات فراغت افرادی که در آن جامعه زندگی می کنند پی ریزی شده است" " فرانسیس دوگه" جمله ای دارد با این مضمون که: " به من بگوید اوقات فراغت را چگونه می گذرانید تا بگویم شما که هستید و فرزندانان را چگونه تربیت می کنید" و بالاخره " تاگور" شاعر معروف هندی معتقد است: " تمدنهای انسانی سرمایه های جاویدانی هستند که از کاشت، داشت و برداشت صحیح اوقات فراغت متجلی گشته اند".

واقعیت های تاریخی حاکی از آن است که تا مدتها بعد از انقلاب صنعتی کار همراه با استعمار شدید، مجالی برای " فراغت" باقی نمی گذاشت اما به تدریج ساعات کار محدود شد و اوقات فراغت با ابعاد و معانی تازه خود در جامعه شکل گرفت. از این جهت باید فراغت را پدیده ای متعلق به عصر جدید دانست.

درباره اینکه اصولاً زمان فراغت پدیده خاص قرن جامعه صنعتی است، تمام پژوهشگران هم داستان نیستند بلکه برخی از آنها معتقدند که زمان فراغت در تمام مراحل تاریخی زندگی بشر وجود داشته است. در گذشته ی دور کار و بازی از هم جدا نبود و هر دو مراسمی بود که به خاطر مذهب و تماس با ارواح بر پا می شد. به عبارت دیگر معنی آنها در زندگی اجتماعی علیرغم تفاوتهایشان یکی بود. در این مورد " وبلن" معتقد است که وظایف جادوگران برای جامعه کاملاً ضروری بود. پس اصولاً در چنین شرایطی زمان فراغت مفهومی نداشته است. دومادزیه از این هم پیش تر رفته و معتقد است که حتی در جوامع کشاورزی دارای کتابت هم هنوز نمی توان از فراغت به معنای امروزی آن سخن گفت زیرا هنوز آهنگ کار با وضع اب و هوا در ارتباط بود. مراسمی هم که در روز های جشن برپا می شد باز جنبه ی مذهبی داشت و به عنوان نوعی ذخیره ی نیرو تلقی می شد. در مورد طبقات اشراف هم از آنجا که اصولاً کاری انجام نمی دادند زمان فراغت مفهوم نداشت و زندگی آنها بیشتر جنبه ی بیکاری داشت که به معنی فراغت امروزی نه به معنی کار بود و نه پاداش آن، بلکه جای کار را می گرفت. از این جهت اطلاق کلمه فراغت به شیوه زندگی آنها مناسب نیست چون فراغت با کار در رابطه است.

*اهداف تحقیق

یافته های طرح اوقات فراغت و سبک های زندگی جوانان، بینشی عمیق و موشکافانه را در زمینه اوقات فراغت نوجوانان برای ما فراهم آورده و به ما امکان می دهد تا نگاهی کلی به نظریه های تکامل نوجوان آن هم از منظر داده های تجربی روز آمد و برگرفته از نمونه ای بزرگ و معرف جوانان بیفکنیم.

اهداف این تحقیق به صورت زیر می باشند.

- ۱- بررسی نحوه گذران اوقات فراغت
- ۲- بررسی میزان اوقات فراغت
- ۳- بررسی عوامل مؤثر بر گذران اوقات فراغت

تعریف مفاهیم :

معنای اوقات فراغت

چنانچه از گروهی از مردم که به شکل تصادفی برگزیده شده اند پرسید که نظرتان درباره اوقات فراغت چیست ، پاسخ های متفاوتی می دهند . عده ای ممکن است براین باور باشند که فراغت مدت زمانی است که پس از انجام کار یا وظایف و مسئولیت ها باقی می ماند . عده ای دیگر ممکن است به فعالیت های خاطی نظیر تماشای تلویزیون ، شرکت در فعالیت های ورزشی ، صرف غذا در بیرون از منزل ، باغبانی یا هزاران نوع فعالیت دیگری که ممکن است برای آنان جالب باشد اشاره کنند افزون بر این موارد ، ممکن است افراد دیگری به تجربیات ، یا کیفیت های خاصی توجه داشته باشند ، یعنی موقعیت های ویژه ای که در ایام فراغت برای آنان فراهم آورد تا بتوانند هر کاری که دوست دارند انجام دهند ، بنا به سلیقه خود ورزش و تفریح کنند و اموری را تجربه کنند که در اوقات دیگر زندگی برایشان امکان پذیر نباشد ، عده ای نیز ممکن است اوقات فراغت را موقعیتی برای آرامیدن و جبران خستگی ناشی از کار و نوش دارویی برای گریز از فشارها و تنش ها و رهایی از بار زندگی و روان بشمار آورند . تنوع پاسخ ها نشان می دهد که اوقات فراغت برای افراد مختلف ، معانی گوناگونی دارد و دیگر اینکه این جنبه از تجربیات زندگی آدمی بس پیچیده است ، اما می توان اجمالاً اوقات فراغت را به عنوان بازمانده وقت (اوقات غیر موظف) و نیز به عنوان فعالیت مانند تماشای تلویزیون و بعنوان عملکرد (یعنی انجام اعمالی مفید برای اشخاص و بطور خاص برای جامعه) یا بعنوان آزادی عمل در نظر گرفت. (صدیق اورعی ، غلامرضا ، جامعه شناسی اوقات فراغت و نحوه گذران آن : ۶۷)

اوقات فراغت جوانان

امام سجاد: بار الها فراغت من را در راستای هدف خلقتم قرار ده.

کانت: آدمی در اوقات فراغت خویش گاهی بیش از سایر فرصتهای زندگی می آموزد.

* خلاصه و نتیجه گیری :

هدف از این تحقیق بررسی نحوه گذراندن اوقات فراغت عوامل مؤثر بر آن در بین دانش آموزان مقطع دبیرستان شهرستان گیلانغرب می باشد .

شایان ذکر است که در این تحقیق ۵۰ درصد از پاسخگویان زن و ۴۹ درصد مرد و میانگین سن آنان ۱۵/۷۶ می باشد. در قسمت آمار میانگین میزان اوقات فراغت ۴/۰۲ که نزدیک به زیاد کد (۴) می باشد.

تحقیق حاضر در مورد بررسی میزان اوقات فراغت و عوامل مؤثر بر آن در بین دانش آموزان مقطع دبیرستان های شهرستان گیلانغرب پرداخته است . جامعه آماری این تحقیق تمامی دانش آموزان مقطع دبیرستان می باشد که نمونه ای به حجم ۱۰۰ نفر تعیین شد . در این تحقیق جهت تبیین مسأله از اندرسون ورایت میلز . دورکیم و جین هاریسن مارگاریت مید ، و لون اشتاین استفاده شده است .

متغیرهای مستقل این تحقیق عبارتند از : سن ، جنسیت ، محل سکونت ، رشته تحصیلی ، پایه تحصیلی و متغیر وابسته نیز نحوه گذراندن اوقات فراغت و عوامل مؤثر بر آن می باشد.

در قسمت آمار استنباطی فرضیه های زیر توانسته اند از آزمون رد عبور کنند .

۱- بین میزان اوقات فراغت و دید و بازدید رابطه معناداری وجود دارد . و این معنی داری در سطح ۰.۱٪ و شدت وجهت ۲۵٪+ می باشد. بدین معنی که هر چه میزان اوقات فراغت بیشتر باشد میزان تماشای تلویزیون بیشتر است .

۲- بین میزان اوقات فراغت و تماشای تلویزیون رابطه معنا داری وجود دارد . و این معنی داری در سطح ۰.۱٪ و شدت وجهت ۳۰٪+ می باشد .

۳- بین میزان اوقات فراغت و گردش با دوستان رابطه معناداری وجود دارد . و این معنی داری در سطح ۰.۱٪ می باشد.

۴- بین میزان اوقات فراغت و تحصیلات مادر رابطه معناداری وجود دارد. و این معنی داری در سطح ۵٪ و شدت و جهت ۲۵٪+ می باشد

۵- بین اوقات فراغت و تماشای برنامه های تلویزیون رابطه معناداری وجود دارد. و این معنی داری در سطح ۵٪ می باشد.

و سایر فرضیاتی که نتوانسته اند از آزمون رد عبور کند به شرح زیر می باشد:

- ۱- احتمالاً بین جنسیت و میزان اوقات فراغت رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۲- احتمالاً بین تعداد افراد خانواده و میزان اوقات فراغت رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۳- احتمالاً بین پایه تحصیلی و میزان اوقات فراغت رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۴- احتمالاً بین رشته تحصیلی و میزان اوقات فراغت رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۵- احتمالاً بین نوع طبقه اجتماعی و میزان اوقات فراغت رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۶- احتمالاً بین سن و میزان اوقات فراغت رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۷- احتمالاً بین تحصیلات پدر و میزان اوقات فراغت رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۸- احتمالاً بین درآمد خانواده و میزان اوقات فراغت رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۹- احتمالاً بین شغل پدر و میزان اوقات فراغت رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۱۰- احتمالاً بین شغل مادر و میزان اوقات فراغت رابطه معنی داری وجود دارد.

فراغت فرصتی است که پس از اتمام مشغله بدست می آید. در این فرصت مجالی حاصل میگردد تا افراد فعالیتهای گوناگونی از جمله تفریح، گردش، مطالعه کتب غیر درسی، مطالعه روزنامه و مجلات، انجام کارهای هنری، پرداختن به رایانه، رفتن به سینما و کتابخانه و همچنین تماشای تلویزیون و گوش دادن به رادیو و در نهایت پرداختن به مسائل مذهبی انجام دهند.

هر یک از فعالیتهای فوق نوع اثر و میزان تاثیر متفاوتی را در افراد بر جای می گذارد. پر کردن اوقات فراغت 0 افراد به گونه ای که بتواند از نظر روانی و اجتماعی برای آنها ثمر بخش و در عین حال نشاط آور باشد، کاری پر هزینه، بسیار ظریف و دشوار است و در عین حال این (اقدام اصولی برای کودکان استثنایی از اهمیت و ظرافت بیشتری برخوردار بوده و مهیا سازی آن دشوار تر خواهد بود) افروز، 0831

در ارائه تعریف از اوقات فراغت عده ای از صاحب نظران "ویژگی های اوقات فراغت" عده ای دیگر "اهداف" و گروهی "آثار و نتایج آن" را مورد توجه قرار داده اند (کوهستانی، امینیان، 0832) از میان تعاریف ارائه شده، تعریف دومازیه تقریباً جامع ترین تعریف از اوقات فراغت است که علاوه بر ویژگیهای اوقات فراغت، کارکردها و نتایج آن را هم دربرمیگیرد. "دو مازیه" معتقد است: "اوقات فراغت شامل مجموعه فعالیت هایی است که شخص پس از فراغت از تعهدات، تکالیف شغلی، خانوادگی و اجتماعی، با میل و اشتیاق به آن پرداخته، هدفش استراحت، تفریح، توسعه دانش یا به کمال رساندن شخصیت خویش، به ظهور رساندن استعدادها، خلاقیتها و مشارکت اما آنچه باید بدان توجه کرد این است که ما در مقام والدین چه نوع سرگرمی ها، هنرها با فعالیتها را باید برای فرزندان خود تدارک نماییم که برای آنان لذت بخش و رضایت آمیز باشد. بدین لحاظ باید موارد زیر را مد نظر قرار دهیم.

۱- سرگرمیها و فعالیت یی را به آنها پیشنهاد کنیم که متنوع باشند تا آنها را به فراخور حال خویش از بین آنها انتخابی داشته باشند. تنوع فعالیت موجب نشاط و عدم بروز ملال می گردد، حال آنکه انجام فعالیت و سرگرمی واحد موجبات خستگی و ملامت را فراهم می کند.

۲- فعالیت های اوقات فراغت با زمانهای استراحت آنها تلاقی نکند، مثلاً اگر کلاس کامپیوتر ثبت نام می شود، زمان تشکیل کلاس در موقع بعد از ظهر و وقت خواب و استراحت آنها نباشد.

۳- فعالیت های که در اوقات فراغت برای فرزندان در نظر گرفته می شود ساعات طولانی پی در پی را به خود اختصاص ندهد که موجب خستگی و دلزدگی آنان بشود. زمان فعالیت باید با زمان توجه فرد تناسب داشته باشد.

۴- از تحمیل فعالیت دلخواه و مورد علاقه خود به کودکان و نوجوانان بپرهیزید زیرا فعالیت های که فرد به آن علاقه مند نیست از جاذبیت چندانی برخوردار نبوده، فرزندان ما از توجه جدی بدان اجتناب می کنند و گاه برای جلب رضایت خاطر ما بطور سرسری به آن می پردازند.

۵- صلاحیت علمی و اخلاقی مربی که فرزند ما در کلاس هنری او حضور می یابد مهم است به همین منظور برای پر بار کردن اوقات فرزندان، آنها را به اماکنی هدایت کنیم که دارای مجوزهای رسمی از مراجع ذیصلاح و قانونی هستند.

۶- فضایی که کودک در آن اوقات فراغت خود را سپری می کند نیز مهم است، زیرا اگر فرزند ما کودک است و دوران کودکی اش را سپری می کند، خوب است که فضای آرایشی کودکانه نداشته باشد و اگر نوجوان است فضا با سن و سال و ویژگی های روانی او تناسب داشته باشد، تا او در آن فضا احساس لذت و علاقه مندی کند.

۷- وظایف محوله نیز از دیگر مسائلی است که باید به آن توجه شود. برخی تابستان را سراسر پر از تکالیف دشوار می نمایند که فرزندان باید همه ی آنها را به نحو احسن به انجام برسانند. از این کلاس به ان کلاس رفتن و انجام تکالیف کلاس های متعدد، تابستان را که فصل آرامش و آسایش فرزندان است به فصلی پر زحمت و پر دردسر مبدل می سازد و مانع رفع خستگی فرزندان می گردد. افزایش خستگی نیز موجب بروز اختلال رفتار و رفتار همراه با پرخاشگری در آنان می شود.

پس هم مربیان کلاسهای اوقات فراغت باید مراقب باشند تا تکالیفی شاق بر دوش کودکان نگذارند و هم والدین باید در صورت مشاهده تکالیف دشوار فرزندان به مربیانی که وظایف بیش از حد به فرزندان آنها می دهند، تذکر بدهند تا در اثر متناسب یا حتی سبک بودن تکالیف فرزندان آنها اوقات آرام و کم درگیری را سپری کنند.

در آخر لازم است این نکته را یاد آور شد که امکانات جامعه برای جوانان و نوجوانان کافی نیست و مسؤولین باید در این راستا تدابیری بیندیشند.

اوقات فراغت خود تنظیم میکنند فرق داشته باشد یا تفریحات و فعالیت های فراغتی آنها از نظر ارزشی و فرهنگی با آموزه ها و ارزشهای (اجتماعی متفاوت باشد، اوقات فراغت به یک مشکل اجتماعی تبدیل خواهد شد) معارفی، 0830 به طور کلی، زمان عنصر برگشت ناپذیری در زندگی می باشد که همواره مورد توجه بشر واقع شده است و اغلب با فعالیتهای شغلی و ضرورتهای زندگی روزمره سپری شده است و این زمانها به گونه ای است که تا حدودی از اختیار و انتخاب افراد خارج گشته اما تنها زمان فراغت است که در اختیار هر فرد قرار دارد و افراد به گونه ای خود آگاه میتوانند برای این اوقات برنامه ریزی های متناسب با استعدادها

و علایقشان اعمال نمایند. این زمان که به گفته اندیشمندان، استراحت، تفریح، رشد شخصیت، شکل گیری هویت، ارتقای آگاهی، پرورش و شکوفایی استعدادها و خلاقیت ها را در بر میگیرد، طبق تحقیق چارلز میلر در هر سال 0182 ساعت یا 00 در صد متوسط عمر (یک انسان را تشکیل می دهد که با صنعتی شدن جوامع و پیشرفت وسائل ارتباط جمعی این زمان در حال افزایش است) براون، 0220.

انتخاب برنامه ها متناسب با استعدادها و علایق، کارکرد های شگرفی را در اوقات فراغت ایجاد میکند. با توجه به اینکه تیزهوشان دارای توانمندیهای شاخصی در زمینه های هوش عمومی - استعداد درسی ویژه، توانایی فکری آفریننده، ابتکار و نو آوری، توانایی رهبری، ذوق و استعداد های هنری، توانایی های حرکتی فوق العاده میباشند، انتظار می رود که فعالیتهای اوقات فراغت این دسته از افراد نیز در (راستای توانمندیهایشان باشد) بدینی، 0228 اوقات فراغت به جوانان و نوجوانان فرصت میدهد تا انرژیهایشان را آزاد سازند و به خلاقیت و خود شکوفایی نائل آیند، در صورتیکه این فرصتها به هدر رود و نتواند جوان را به مشغولیت های مناسب برانگیزاند، زمینه ساز انحراف ها و کجروی ها خواهد بود. از آنجا که اوقات فراغت نقش بسیاری در رشد شخصیت و برقراری تعادل در شکل گیری هویت، کسب معلومات و ارتقای دانش، پرورش و شکوفایی استعدادها و خلاقیت دارد و نیز استفاده بهینه از آن در پیشرفت و توسعه اخلاقی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی نوجوانان نقش بسیار (مهمی را دارا میباشد از اهمیت فوق العاده ای برخوردار است) امید وار، 0830 قابلیت ها و استعدادها و

توانمندیها یی که نوجوانان تیزهوش 0 را از عادی جدا میسازد این انتظار را بر می انگیزاند که مدت زمان و نحوه (گذران اوقات فراغت نیز با نوجوانان عادی تفاوتهایی داشته باشد) احمدی، 0831

از این رو ، پرداختن به نحوه گذران اوقات فراغت از اهمیت زیادی برخوردار بوده و در تحقیق حاضر به عنوان مسئله تحقیق مد نظر میباشد و سعی شده است که به مقایسه نحوه گذران اوقات فراغت بین نوجوانان تیز هوش و عادی پرداخته گردد

منابع :

۱- بررسی اوقات فراغت در بین دانش آموزان مقطع ابتدایی، رضایی ، نادر ، نشر ملی ، ۱۳۸۵

بررسی اوقات فراغت، مهر دانش ، محمود ، نشر قاصدک، ۱۳۸۶

۳- اوقات فراغت ، عبداللهی ، حیدر، نشر ایرانیان ، ۱۳۹۰